

УДК 658.14.17.001.1:304.02

DOI: 10.31359/2312-3427-2020-1-317

**Л.П. Рогатіна, д-р екон. наук, доцент,
завідувач кафедри економічної теорії та фінансово-економічної
безпеки**

ORCID: 0000-0002-1055-810X

ogatina.lida@gmail.com

Одеська академія харчових технологій

**Н.С. Згадова, канд. екон. наук, доцент, кафедри транспортних
технологій та менеджменту**

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4585-9620>

Одеська державна академія технічного регулювання та якості,

МОДЕЛЬ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ НА МЕЗО- ТА МІКРОРІВНЯХ

У статті розкрито розроблення моделі діагностики фінансово-економічних ризиків на мезо- та мікрорівнях. Сформовано основні фінансово-економічні ризики, що негативно впливають на рівень моніторингу економічної безпеки. До них належить: нестача фінансових ресурсів підприємств, висока вартість запозичених ресурсів, збитковість більшості підприємств за видами економічної діяльності та низька їх інвестиційна привабливість. Визначено основні складові моделі діагностики фінансово-економічних ризиків на мезо- та мікрорівнях. Обґрунтовано модель, що дозволить своєчасно виявити вплив та діагностувати фінансово-економічні ризики, як для галузі в цілому, так і для окремого суб'єкта господарювання. Відповідно, за допомогою визначеної моделі можливість розроблення рекомендацій для оптимального вибору фінансово-економічної стратегії на мезо- та мікрорівнях.

Ключові слова: модель, фінансово-економічні ризики, мезо- та мікрорівні, стратегія

Постановка проблеми. В умовах глобальної економічної кризи важливої уваги набуває діагностика фінансово-економічних ризиків як всієї економіки, так і на рівні окремого суб'єкта господарювання. Діагностика фінансово-економічних ризиків дозволяє своєчасно відреагувати на можливі загрози, а також розробити перспективний та

стратегічний плани. Однак, для ефективної діагностики фінансово-економічних ризиків необхідно сформувавши модель, що буде відповідати викликам сьогодення. Тому, розроблення моделі діагностики фінансово-економічних ризиків на мезо- та мікрорівнях є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у створення моделі діагностики фінансово-економічних ризиків як на макро-, так і мікрорівнях присвячені наукові праці багатьох вчених, таких як: В. Кравченко, Г. Крижановська, Д. Коваленко, О. Клебан, І. Крамаренко, Н. Ілюхіна, І. Іртищевої, Т. Москаленко, С. Приймак та багато інших. Не дивлячись на велике коло дослідників, обгартування моделі діагностики фінансово-економічних ризиків на мезо- та мікрорівнях потребує подальших удосконалень.

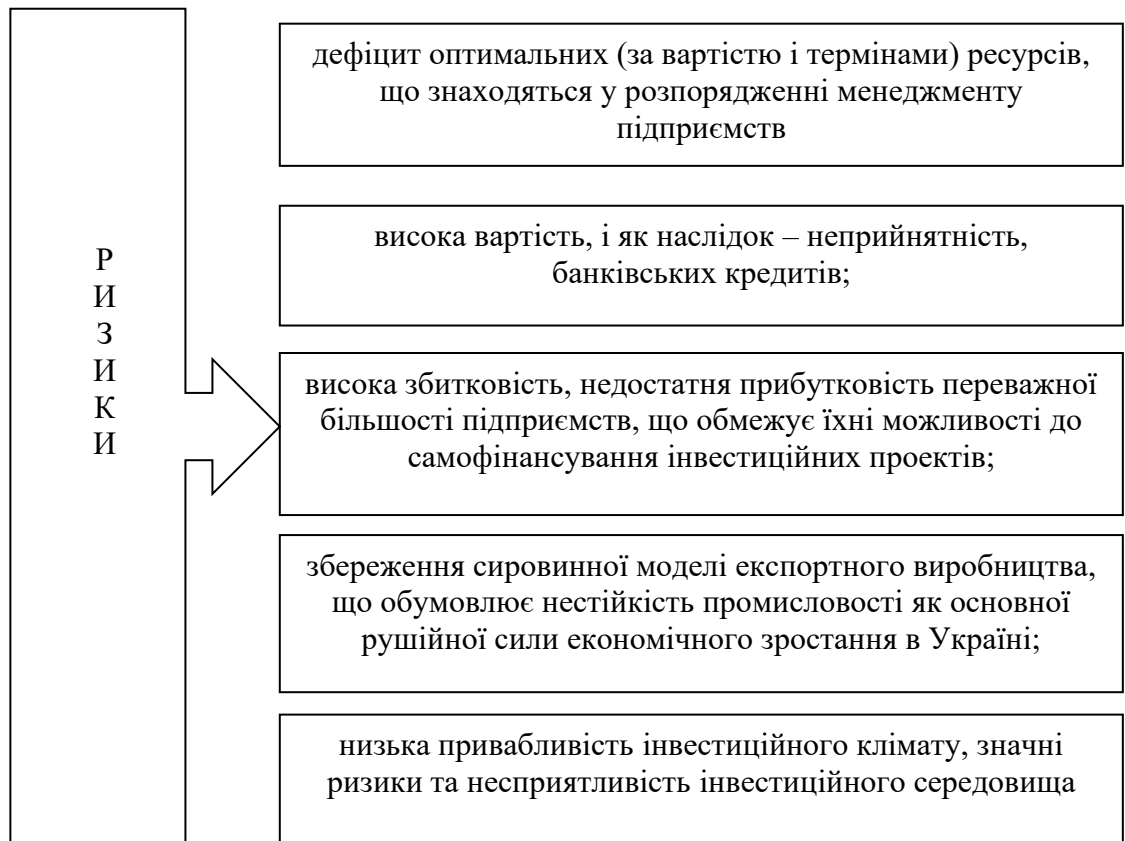
Формулювання цілей статті. Метою написання статті є розроблення моделі діагностики фінансово-економічних ризиків на мезо- та мікрорівнях.

Виклад основного матеріалу досліджень. На думку Приймак С.В. та Клебан О.Д. «Роль фінансової діагностики у зменшенні інформаційної асиметрії, а також пріоритетне місце інформаційного забезпечення в системі функцій контролінгу дозволяють віднести фінансову діагностику до числа ключових функціональних інструментів контролінгу. Результати діагностики слугують інформаційною підтримкою прийняття управлінських рішень в галузі фінансового та комерційного кредитування, інвестування, аквізицій, реорганізації, диверсифікації діяльності тощо» [1].

Основні фінансово-економічні ризики, що негативно впливають на рівень моніторингу економічної безпеки наведено на рис. 1. До них належить: нестача фінансових ресурсів підприємств, висока вартість запозичених ресурсів, збитковість більшості підприємств за видами економічної діяльності та низька їх інвестиційна привабливість.

Кравченко В., Крижановська Г. зазначають, що «загальносвітова практика розглядає фінансове моделювання діяльності підприємства як безперервний процес, за допомогою якого фінансові менеджери формують плани, роблять оцінку сильних і слабких сторін підприємства. Однак, грань між фінансовою моделлю і реалізацією запланованих заходів представлена рухомий, тонкою лінією, яка відділяє наміри від здійснення і реалізації даних планів. До моменту конкретного прийняття управлінського рішення, планові заходи можуть видозмінюватися залежно від конкретних подій. Однак будь-яка фінансова модель лише спрощено виражає взаємозалежності між економічними показниками. Моделі, в яких були б враховані всі

складнощі і непередбачені обставини, що виникають в процесі фінансового планування -взагалі ніколи не з'являться, тому що передбачити можливість зміни всіх факторів, що впливають на фінансовий стан підприємства (таким чином знизивши рівень невизначеності до нуля) - просто неможливо» [3].

Рис. 1. Основні фінансово-економічні ризики, які негативно впливають на рівень моніторингу економічної безпеки

Джерело: згруповано авторами [2]

Погоджуємося з думкою Рета М. В. та Шимко Н. І. В, що «умовах сучасних ринкових відносин діагностика фінансового стану в системі економічної безпеки підприємства є особливо необхідною, і повинна бути спрямована на подальший економічний і соціальний розвиток підприємств, зміцнення їх фінансового стану, підвищення ефективності використання господарського потенціалу. Застосування підприємствами діагностичних процедур дозволить оцінювати не лише наслідки прийняття поточних і стратегічних рішень, але й визначати можливі перспективи його розвитку. Вчасно й правильно проведена діагностика

фінансового стану дозволить підприємству запобігти кризового стану та зможе попередити банкрутство» [4].

Ілюхіна Н.П. також вважає, що «Використання діагностики слід розглядати як механізм забезпечення фінансової стратегії, який формується на використанні процедур і інструментів діагностики. Це дозволить акцентувати увагу на внутрішніх та зовнішніх оцінках фінансово-економічної діяльності підприємства та визначити резерви росту її ефективності. А це, в свою чергу, буде основою вибору фінансової стратегії стійкого розвитку підприємства. Перш за все показники-індикатори цієї діагностики дозволяють діагностувати загрозу банкрутства та запропонувати власникам щодо уникнення помилок, відхилень та викривлень інформації, прийняття та стратегічних рішень у відношенні попередження та захисту підприємства від внутрішніх та зовнішніх факторів кризових явищ. Тобто оцінити передумови для виникнення кризових явищ, розробити рейтингові оцінки «виживання» суб'єктів господарювання у кризовий час та визначити негативну динаміку змін зовнішніх факторів, які можуть стати передумовами для зародження викривлення результатів фінансово-економічної діяльності підприємств» [5].

Отже, на нашу думку, існує необхідність в удосконаленні моделі діагностики фінансово-економічних ризиків як на мезо-, так і на мікрорівнях (рис. 2).

Модель діагностики фінансово-економічних ризиків на мезо- та мікрорівнях включає чотири етапи:

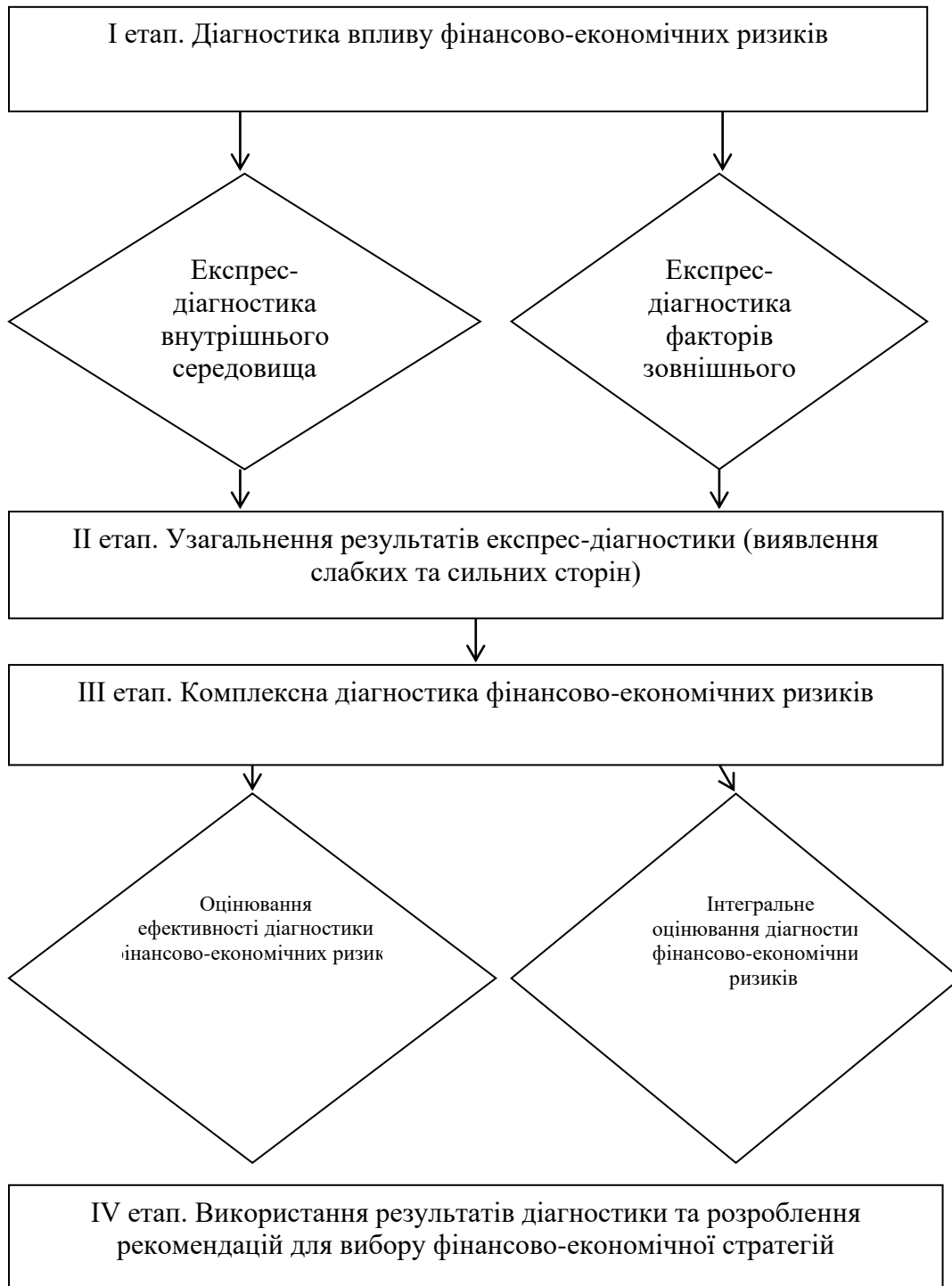
I етап. Діагностика впливу фінансово-економічних ризиків (експрес-діагностика внутрішнього та зовнішнього середовища);

II етап. Узагальнення результатів експрес-діагностики (виявлення слабких та сильних сторін);

III етап. Комплексна діагностика фінансово-економічних ризиків (оцінювання ефективності та інтегральна оцінка діагностики фінансово-економічних ризиків);

IV етап. Використання результатів діагностики та розроблення рекомендацій для вибору фінансово-економічної стратегії.

Розроблена модель дозволить своєчасно виявити вплив та діагностувати фінансово-економічні ризики, як для галузі в цілому, так і для окремого суб'єкта господарювання. Також, розробити рекомендації для оптимального вибору фінансово-економічної стратегії на мезо- та мікрорівнях.

Рис. 2. Модель діагностики фінансово-економічних ризиків на мезо- та мікрорівнях

Джерело: розроблено авторами

Висновки. Досліджено необхідність діагностики фінансово-економічних ризиків. Визначено основні фінансово-економічні ризики, що негативно впливають на рівень моніторингу економічної безпеки. До них

належить: нестача фінансових ресурсів підприємств, висока вартість запозичених ресурсів, збитковість більшості підприємств за видами економічної діяльності та низька їх інвестиційна привабливість.

Доведено, що існує необхідність в удосконаленні моделі діагностики фінансово-економічних ризиків як на мезо-, так і на мікрорівнях. Модель діагностики фінансово-економічних ризиків на мезо- та мікрорівнях включає чотири етапи: на першому здійснюється діагностика впливу фінансово-економічних ризиків (експрес-діагностика внутрішнього та зовнішнього середовища); на другому узагальнюються результати експрес-діагностики (виявлення слабких та сильних сторін); на третьому проводиться комплексна діагностика фінансово-економічних ризиків (оцінювання ефективності та інтегральна оцінка діагностики фінансово-економічних ризиків); на четвертому використовуються результати діагностики та розроблюються рекомендації для вибору фінансово-економічної стратегії.

Бібліографічний список.

1. Приймак С.В., Клебан О.Д. Фінансова діагностика як інструмент контролінгу. *«Економічні науки». Серія «Облік і фінанси»*. 2010. Випуск 7 (25). Ч. 3. С.26-35

2. Коваленко Д. І., Москаленко Т. Ю. Діагностика та нейтралізація фінансово-економічних ризиків в системі управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2016. № 11. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5266>

3. Кравченко В., Крижановська Г. Управління фінансово-економічними ризиками підприємства на основі довгострокової моделі розвитку. <https://core.ac.uk/download/pdf/147040926.pdf>

4. Рета М. В., Шимко Н. І. Діагностика фінансового стану як інструмент управління фінансовою безпекою підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2013. №67 (1040). С.150-156

5. Ілюхіна Н.П. Роль діагностики формування механізму контролю та оцінки фінансової стратегії. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Випуск 3 (46), ч. 2. С.79-83

6. Рогатіна Л. П., Іртищева І. О., Крамаренко І. С., Андрющенко Є. Г., Білан В. В. Інвестиційна складова економічної безпеки: мікро-, мезо-, макрорівні. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7871> (дата звернення 04.10.2020 року)

7. Крамаренко І. С., Широков М. А., Нікон Д. Є., Білоус О. А. Роль інвестиційного потенціалу у контексті продовольчої безпеки. *Вісник ХНАУ*. 2018. № 3. С. 433-444.

8. Попадинець Н. М., Іртищева І. О., Крамаренко І. С., Данило С. І., Журавель Ю. В. Стратегічні орієнтири державного регулювання розвитку внутрішнього ринку споживчих товарів. *Регіональна економіка*. 2020. №2(96). С. 131-143.

9. Іртищева І. О., Рогатіна Л. П., Крамаренко І. С., Андрющенко Є. Г., Білан В. В. Трансформація інвестиційної інфраструктури — запорука економічної безпеки: національний та регіональний аспекти. *Агросвіт*. 2020. № 12. С. 27–33.

10. Іртищева І.О., Крамаренко І.С. Інвестиційна привабливість економіки: міжрегіональні асиметрії. *Регіональна економіка*. 2014. № 2 (72). С. 84-95.

References

1. Priymak S.V., Kleban O.D. (2010). Financial diagnostics as a controlling tool [Finansova diagnosty`ka yak instrument kontrolingu]. *Economic Sciences. Accounting and Finance Series. Issue 7 (25). Part 3. p.p.26-35* [in Ukrainian].

2. Kovalenko DI, Moskalenko T. Yu. (2016). Diagnosis and neutralization of financial and economic risks in the enterprise management system. *Efficient economy*. [Diagnosty`ka ta nejtralizaciya finansovo-ekonomichny`x ry`zy`kiv v sy`stemi upravlinnya pidpry`yemstvom]. *Efektyn`vna ekonomika*. № 11. URL. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5266> [in Ukrainian].

3. Kravchenko V., Kryzhanovska G.(2016). Management of financial and economic risks of the enterprise on the basis of long-term development model. [Upravlinnya finansovo-ekonomichny`my` ry`zy`kamy` pidpry`yemstva na osnovi dovgostrokovoyi modeli rozvy`tku] URL. <https://core.ac.uk/download/pdf/147040926.pdf> [in Ukrainian].

4. Reta M.V., Shimko N.I. (2013). Diagnosis of financial condition as a tool for managing the financial security of the enterprise. [Diagnosty`ka finansovogo stanu yak instrument upravlinnya finansovoyu bezpekoyu pidpry`yemstva]. *Bulletin of NTU "KhPI"*. №67 (1040). p.p.150-156 [in Ukrainian].

5. Ilyukhina N.P. (2012). The role of diagnostics in the formation of the mechanism of control and evaluation of financial strategy. [Rol` diagnosty`ky`

formuvannya mexanizmu kontrolyu ta ocinky` finansovoyi strategiyi]. Bulletin of socio-economic research. Issue 3 (46), Part 2. p.p.79-83 [in Ukrainian].

6. Rogatina L.P., Irtysheva I.O., Kramarenko I.S., Andryushchenko E.G., Bilan V.V. (2020). Investment component of economic security: micro-, meso-, macro-levels. [Investy`cijna skladova ekonomichnoyi bezpeky`: mikro-, mezo-, makrorivni]. Efficient economy. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7871> [in Ukrainian].

7. Kramarenko I.S., Shirokov M.A., Nikon D.E., Belous O.A. (2018). The role of investment potential in the context of food security. [Rol` investy`cijnogo potencialu u konteksti prodovol`choyi bezpeky`. Bulletin of KhNAU. № 3. p.p. 433–444. [in Ukrainian].

8. Popadynets N.M., Irtysheva I.O., Kramarenko I.S., Danilo S.I., Zhuravel Yu. V. (2020). Strategic guidelines for state regulation of the domestic market of consumer goods. [Strategichni oriyenty`ry` derzhavnogo reguluyvannya rozvy`tku vnutrishn`ogo ry`nku spozhy`vchy`x tovariv]. Regional economy. №2 (96). p.p. 131-143. [in Ukrainian].

9. Irtysheva I.O., Rogatina L.P., Kramarenko I.S., Andryushchenko E.G., Bilan V.V. (2020). Transformation of investment infrastructure - the key to economic security: national and regional aspects. [Transformaciya investy`cijnoyi infrastruktury` — zaporuka ekonomichnoyi bezpeky`: nacional`ny`j ta regional`ny`j aspekty`. Agrosvit. № 12. p.p. 27–33. [in Ukrainian].

10. Irtysheva I.O., Kramarenko I.S. (2014). Investment attractiveness of the economy: interregional asymmetries. [Investy`cijna pry`vably`vist` ekonomiky`: mizhregional`ni asy`metriyi]. Regional economy. № 2 (72). p.p. 84-95. [in Ukrainian].

Л.П. Рогатина, Н.С. Згадова, Модель диагностики финансово-экономических рисков на мезо- и микроуровне. В статье раскрыто разработку модели диагностики финансово-экономических рисков на мезо- и микроуровнях. Сформированы основные финансово-экономические риски, негативно влияющие на уровень мониторинга экономической безопасности. К ним относятся: нехватка финансовых ресурсов предприятий, высокая стоимость заемных ресурсов, убыточность большинства предприятий по видам экономической деятельности и низкая их инвестиционная привлекательность. Определены основные составляющие модели диагностики финансово-экономических рисков на мезо- и микроуровнях. Обоснована модель, что позволит своевременно

выявить влияние и диагностировать финансово-экономические риски, как для отрасли в целом, так и для отдельного предприятия. Соответственно, с помощью модели разработать рекомендации для оптимального выбора финансово-экономической стратегии на мезо- и микроуровнях.

Ключевые слова: модель, финансово-экономические риски, мезо и микроуровне, стратегия

Rogatina L.P., Zgadova N.S. Model of diagnosis of financial and economic risks at the meso and microlevels. The article reveals the development of a model for diagnosing financial and economic risks at the meso and micro levels. The necessity of diagnostics of financial and economic risks is investigated. The main financial and economic risks that negatively affect the level of economic security monitoring are identified. These include: lack of financial resources of enterprises, high cost of borrowed resources, unprofitability of most enterprises by type of economic activity and their low investment attractiveness.

It is proved that there is a need to improve the model of diagnosis of financial and economic risks at both meso and micro levels. The model of diagnostics of financial and economic risks at the meso and micro levels includes four stages: the first is the diagnosis of the impact of financial and economic risks (express diagnostics of the internal and external environment); the second summarizes the results of rapid diagnostics (identification of weaknesses and strengths); on the third complex diagnostics of financial and economic risks is carried out (efficiency estimation and integrated estimation of diagnostics of financial and economic risks); the fourth uses the results of diagnostics and develops recommendations for choosing a financial and economic strategy.

Key words: model, financial and economic risks, meso- and micro-levels, strategy

Стаття надійшла до редакції: 22.09.2020 р.